

Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 17 januari 2017 att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2016/17:50 Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft och motioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Socialutskottet har beslutat att yttra sig över motionerna 2016/17:3564 (C) yrkandena 27 och 36 och 2016/17:3566 (KD) yrkande 16.

Socialutskottet anser inte att några initiativ är nödvändiga med anledning av motionsyrkandena. Utbildningsutskottet bör därför avstyrka yrkandena.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (C, L, KD) och ett särskilt yttrande (M).

Utskottets överväganden

Propositionen

Regeringen presenterar sin syn på forskningspolitikens inriktning i ett tioårigt perspektiv, med särskilt fokus på satsningar 2017–2020. Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en ledande kunskapsnation och ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer.

Regeringen har tillsammans med Nationella innovationsrådet pekat ut klimatutmaningen, hälsoutmaningen inklusive samverkansprogrammet Life science och digitaliseringsutmaningen som särskilt viktiga. Klimatfrågan är vår tids ödesfråga, och det krävs förståelse för hur klimatförändringar hör ihop med andra miljö- och samhällsmål. Hälsoutmaningen är både nationell och global. Det blir alltmer angeläget att främja hälsa, förebygga ohälsa, utveckla läkemedel och behandlingar och arbeta för skydd mot globala hälsohot såsom utbrott av smittsamma sjukdomar och ökad antimikrobiell resistens. Psykisk ohälsa är ett av våra största hälsoproblem.

Genom nationella forskningsprogram skapas förutsättningar för forskningens medverkan i att lösa samhällsutmaningar, för tvärvetenskaplig och tvärsektoriell samverkan såväl som samband mellan forskning och utbildning. Regeringen föreslår att tioåriga nationella forskningsprogram om bl.a. klimat, antibiotikaresistens och tillämpad välfärdsforskning inrättas. De nationella forskningsprogrammen ska komplettera andra forskningssatsningar och motverka oönskade överlappningar mellan forskningsfinansiärernas satsningar. I fråga om det föreslagna tioåriga nationella forskningsprogrammet om klimat anför regeringen att forskning behövs inom flera ämnesområden för att möta klimatutmaningen, liksom tvärvetenskaplig och tvärsektoriell forskning och innovation.

Vidare föreslår man ett antal strategiska forskningssatsningar inriktade mot särskilda områden, bl.a. för att förstärka biobanker och registerforskning, klinisk forskning och forskning om välfärdens kvalitet, organisation och processer. Regeringen anför att det finns goda förutsättningar att förstärka svensk klinisk forskning genom att skapa bättre nationell samordning där både universitet och högskolor och hälso- och sjukvården verkar för en gemensam forskningsinfrastruktur för att samla in biologiskt material från människor och bevara det i biobanker. Forskning på registerdata är ett angeläget område. Därför tillförs Vetenskapsrådet medel för att stödja en nationell forskningsinfrastruktur inom biobanker och för att tillvarata den potential för forskning som finns i biobanker och i olika personpgiftsregister.

Den kliniska forskningens genomslag kan enligt propositionen stärkas genom att forskningsresultat tas tillvara i hälso- och sjukvården i form av evidenssäkrade behandlingsmetoder och innovationer. Satsningen på klinisk forskning består av två delar: dels en förstärkning av Vetenskapsrådets finansiering av klinisk behandlingsforskning som utgår från hälso- och

sjukvårdens behov, dels en förstärkning av klinisk forskning. Inom ramen för förslaget om förstärkning av klinisk forskning föreslår man att tematiska forsknings- och innovationssamarbeten ska utvecklas mellan hälso- och sjukvården, högskolesektorn och näringslivet. Bättre samverkan mellan dessa aktörer är avgörande för att tillämpa och kommersialisera forskningsresultat.

Mot bakgrund av att flera av de samhällsutmaningar som världen står inför har koppling till hälsa, t.ex. åldrande befolkningar, livsstilsrelaterade sjukdomar och risk för pandemier och antibiotikaresistens har regeringen inrättat samverkansprogrammet Life science. Dessa utmaningar kräver enligt propositionen ett gemensamt angreppssätt där näringslivets, hälso- och sjukvårdens, omsorgens och forskningens samverkan och synergier är centrala utgångspunkter.

Motionerna

I kommittémotion 2016/17:3564 av Fredrik Christensson m.fl. (C) yrkande 27 begär man att hälsokonsekvenser integreras bättre i klimatforskningen och blir en del av regeringens föreslagna tioåriga nationella forskningsprogram om klimat. I motionens yrkande 36 begär man att arbetet med att justera lagar för att underlätta användningen av biobanker och kvalitetsregister i forskning skyndas på ytterligare.

I kommittémotion 2016/17:3566 av Annika Eclund m.fl. (KD) yrkande 16 begär man att regionala demenscentrum upprättas i tre regioner i Sverige. Dessa centrum bör ge förutsättningar för klinisk forskning, utbildning, vård och rehabilitering och samarbete mellan kommun, primärvård och slutenvård.

Pågående behandling

Tioårigt nationellt forskningsprogram om klimat

I Miljö- och energidepartementets arbete med regeringens uppdrag att utarbeta underlag till den s.k. Kontrollstation 2015 för anpassning till ett förändrat klimat framkom att det fanns ett behov av att lyfta hälsofrågan inom klimatanpassningsarbetet (M2013/3204/Kl). Folkhälsomyndigheten har i 2017 års regleringsbrev fått i uppdrag att utveckla de övervakningssystem som myndigheten ansvarar för, eller använder sig av i sina analyser, så att de kan indikera klimatets påverkan på befolkningens hälsa. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2018.

Förstärkning av biobanker och registerforskning

Utredning om humanbiologiskt material, s.k. vävnadsprover, och information om proverna i biobanker

Regeringen beslutade den 26 maj 2016 att en särskild utredare ska göra en översyn av den lagstiftning som reglerar hanteringen av humanbiologiskt material, s.k. vävnadsprover, och informationen om proverna i biobanker (dir.

2016:41). Syftet med utredningen är bl.a. att anpassa lagstiftningen så att den underlättar utvecklingen och förbättrar förutsättningarna för användning av prover och uppgifter i svenska biobanker för patienters, hälso- och sjukvårdens och forskningens behov. Utredaren ska bl.a. se över lagen (2002:297) om biobanker i hälso- och sjukvården m.m. och andra angränsande författningar som har betydelse på området och lämna förslag på hur gränsen kan definieras mellan biobankslagen och den lagstiftning som rör hantering av vävnader och celler, organ och blod samt kliniska prövningar. Vidare bör utredaren göra en översyn av om användningen av biologiskt material i biobanker kan kombineras med olika registerdata, t.ex. befolkningsbaserade register, i syfte att stärka Sveriges konkurrenskraft internationellt inom medicinsk högkvalitativ forskning samtidigt som skyddet för den personliga integriteten upprätthålls. Utredaren ska föreslå de författningsändringar som krävs. En delredovisning ska lämnas den 1 maj 2017 och uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2017.

Kvalitetsregister

Enligt en överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) lämnades under 2012–2016 stöd för att vidareutveckla kvalitetsregistren och att öka registrens användning både inom vården och forskningen. Kvalitetsregistren har framför allt utvecklats för att uppfylla syftet att stödja det kliniska förbättringsarbetet. Satsningen har förlängts under 2017, och ett förslag på en nationell organisation kommer enligt uppgift från Socialdepartementet att presenteras under 2017 för att kunna gälla fr.o.m. 2018.

Förstärkning av klinisk forskning

Nationellt kompetenscentrum inom demensområdet

För att långsiktigt öka kunskapen och expertstödet inom demensområdet gav regeringen den 7 maj 2015 Socialstyrelsen i uppdrag att i samråd med bl.a. SKL säkerställa verksamhet i form av ett nationellt kompetenscentrum inom demensområdet. Verksamhetens huvudsakliga uppgift ska vara expertstöd till kommuner, landsting och enskilda utförare. Ansvar för råd och stöd till enskilda ligger hos kommunerna och landstingen. Kompetenscentret ska bidra till högre kvalitet och produktivitet inom sitt område.

I beslutet konstateras att Svenskt Demenscentrum har utvecklats till ett nationellt kunskapscentrum för spridning av information och kunskap om demensjukdomar.

Socialutskottets ställningstagande

Regeringen presenterar i propositionen sin syn på forskningspolitikens inriktning i ett tioårigt perspektiv, med särskilt fokus på satsningar 2017–2020. Ett antal motioner har väckts med anledning av propositionen och en del av

dessa berör socialutskottets beredningsområde. Socialutskottet vill med anledning av dessa motioner anföra följande.

Utskottet konstaterar att hälsofrågan har uppmärksammats inom klimatanpassningsarbetet (M2013/3204/K1) och att Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att utveckla de övervakningssystem som myndigheten ansvarar för eller använder sig av i sina analyser så att de kan indikera klimatets påverkan på befolkningens hälsa. Mot den bakgrunden anser socialutskottet att något initiativ inte är nödvändigt med anledning av motion 2016/17:3564 (C) yrkande 27.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av den lagstiftning som reglerar hanteringen av humanbiologiskt material, s.k. vävnadsprover, och informationen om proverna i biobanker (dir. 2016:41). Syftet med utredningen är bl.a. att anpassa lagstiftningen så att den underlättar utvecklingen. Utredningsresultatet ska slutredovisas senast den 31 december 2017. I avvaktan på utredningsresultatet anser utskottet att något initiativ inte är nödvändigt med anledning av motion 2016/17:3564 (C) yrkande 36.

Som regeringen anför i propositionen föreslår man inom ramen för förslaget om förstärkning av klinisk forskning att tematiska forsknings- och innovationssamarbeten ska utvecklas mellan hälso- och sjukvården, högskolesektorn och näringslivet. Nätverk och centrum bör fungera som nationella noder för specifika diagnosområden, gärna folksjukdomar, och samla den viktigaste kunskapen inom området, samordna kontaktnät och vara nationella ingångar för externa parter. Detta och vad i övrigt anförts bör i allt väsentligt tillgodose syftet med motion 2016/17:3566 (KD) yrkande 16.

Socialutskottet föreslår att utbildningsutskottet avstyrker motionerna.

Stockholm den 21 februari 2017

På socialutskottets vägnar

Emma Henriksson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Henriksson (KD), Anna-Lena Sörenson (S), Cecilia Widegren (M), Catharina Bråkenhielm (S), Amir Adan (M), Mikael Dahlqvist (S), Anders W Jonsson (C), Jan Lindholm (MP), Jenny Petersson (M), Carina Herrstedt (SD), Barbro Westerholm (L), Karin Rågsjö (V), Hans Hoff (S), Yasmine Larsson (S), Ann-Britt Åsebol (M) och Christina Östberg (SD).

Avvikande meningar

1. Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (C, L)

Anders W Jonsson (C) och Barbro Westerholm (L) anför:

I dag finns det ca 450 biobanker förtecknade i Socialstyrelsens register över Sveriges biobanker. Varje år tillförs biobankerna ca 3–4 miljoner biobanksprov. Biobanker behövs främst för hälso- och sjukvårdens utredningar och behandlingar av patienter, men de har också ett stort värde för forskning och utbildning. Regeringens fokus har varit att justera lagar för att underlätta användningen av biobanker och kvalitetsregister i forskning. Denna process är mycket viktig och bör snabbas på ytterligare.

Mot denna bakgrund bör utbildningsutskottet tillstyrka kommittémotion 2016/17:3564 (C) yrkande 36.

2. Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (C)

Anders W Jonsson (C) anför:

I dagens forskning om omställnings- och anpassningsåtgärder i samhället berörs hälsofrågor inom i stort sett alla sektorer, men hälsofrågor är oftast inte explicit riktade utan nämns ofta bara i förbigående. På så sätt utelämnas viktiga hälso- och samhällsutmaningar. Lösningar med ett helhetsperspektiv måste arbetas fram, och alla sektorer bör representeras i arbetet. Att utelämna hälsokonsekvenser och hälsosektorn i klimatomställnings- och klimatanpassningsarbetet framöver riskerar att försämra folkhälsan under 2000-talet, bl.a. ur ett jämlikhetsperspektiv. Hälsokonsekvenser bör därför vara en del av regeringens föreslagna tioåriga nationella forskningsprogram om klimat och integreras bättre i klimatforskningen.

Mot denna bakgrund bör utbildningsutskottet tillstyrka kommittémotion 2016/17:3564 (C) yrkande 27.

3. Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (KD)

Emma Henriksson (KD) anför:

Vi föreslår att geriatriska centrum upprättas i tre regioner i Sverige. Uppgiften för dessa centrum bör vara att ge förutsättningar för klinisk forskning, utbildning, vård och rehabilitering och samarbete mellan kommun, primärvård och slutenvård. De delar som berör praktisk vård- och omsorgsverksamhet vid dessa centrum förutsätter överenskommelser med och intresse från berörda huvudmän.

Mot denna bakgrund bör utbildningsutskottet tillstyrka kommittémotion 2016/17:3566 (KD) yrkande 16.

Särskilt yttrande

Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (M)

Cecilia Widegren (M), Amir Adan (M), Jenny Petersson (M) och Ann-Britt Åsebol (M) anför:

Vi anser att regeringens forskningspolitiska ambitioner i propositionen 2016/17:50 Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft är för lågt ställda och alltför otydliga. Vi vill lyfta fram vad som framförs i kommittémotion 2016/17:3568 av Camilla Grönvall Waltersson m.fl. (M).

Vi välkomnar regeringens prioritering av tillämpad välfärdsforskning. I flera kommittémotioner har vi särskilt lyft upp krisen inom socialtjänsten som en akut och stor utmaning. Vi menar att dessa problem måste mötas bl.a. genom nationella strategier, förslag och forskning. Inte minst behövs en långsiktig nationell handlingsplan för att stärka landets socialsekreterare och socialtjänsten som helhet. Vi efterfrågar också en liknande nationell handlingsplan när det gäller den psykiska ohälsan. Med dessa nationella handlingsplaner blir det också enklare att följa upp och beforska insatserna. Det skulle ge ett ovärderligt kunskapsunderlag såväl till samhället i stort som till de människor som är i ett mycket stort behov av hjälp.

När det gäller det tioåriga nationella forskningsprogrammet om antibiotikaresistens satsar regeringen totalt 25 miljoner kronor. Det anser vi inte är tillräckligt med tanke på det hot som antibiotikaresistens är mot mänskligheten. Vi vill därför förstärka Vetenskapsrådets anslag med 10 miljoner kronor 2018 för detta forskningsprogram.

Vi välkomnar den särskilda forskningssatsningen på biobanker och registerforskning. Med tanke på områdets stora betydelse för förbättrad vård och omsorg och med tanke på att biobanker och registerforskning är ett prioriterat område från såväl politiskt som vetenskapligt håll gäller det att inte tappa fart. Politiken måste därför säkerställa att svenska biobanker och kvalitetsregister kan utvecklas vidare och därmed bidra till ny forskning och på sikt bättre behandlingar inom vården. Det är därför förvånande att regeringen inte har skjutit till några särskilda medel under 2017. I detta sammanhang kan upplysningsvis nämnas att Moderaterna föreslog en förstärkning av Vetenskapsrådets anslag med 20 miljoner kronor jämfört med regeringens förslag i sitt förslag till budget för 2017. Detta för att ytterligare stärka forskningen.